

do činění s přípravnými svazky, které uhlazují cestu hlavní editorské linii, tedy plnotextovému vydání písemností let 1283–1306. Zpřístupnění materie doby Václava II. je dávným deziderátem české mediévistiky, který byl uvedenými publikacemi ale zaplněn zatím jen částečně. Doufejme, že následující ohlášené svazky budou brzy následovat.

TOMÁŠ VELIČKA

Václav Hájek z Libočan. Kronika česká, ed. Jan LINKA, doslov napsal Petr VOIT, Academia, Praha 2013

1447 s., v příloze CD-ROM, ISBN 978-80-200-2255-4

Kronika česká Václava Hájka z Libočan se po kritickém odsudku Františka Palackého v jeho *Ocenění starých českých dějepisců* těšila pozornosti zejména literárních historiků. Ty zaujal zvláště živý jazyk díla a autorovo fabulační mistrovství. Kroniku Hájek sepsal v průběhu šesti let, na jaře 1539 byla kniha zhruba hotova a roku 1541 vydána u pražského tiskaře Jana Severina ml. (distribována byla kvůli různým okolnostem až roku 1543). Knihopis eviduje více než 100 dochovaných exemplářů, četné digitální kopie tohoto vydání jsou volně dostupné na internetu.

Jak je všeobecně známo, kronika zachycuje české dějiny od příchodu Čechů do země (podle Hájka roku 644) do korunovace Ferdinanda I. roku 1526. Její význam pro raně novověké dějepisce byl umocněn tím, že sloužila jako hlavní pramen dalším kronikářům a dějepiscům (Bartoloměji Paprockému z Hlohol či Janu Františku Beckovskému) a dostalo se jí obhajoby od Daniela Adama z Veleslavína. Německý překlad vyšel třikrát, v letech 1596, 1697 a 1718. Latinskou mutaci připravoval k tisku osvěcenský dějepisec Gelasius Dobner, vydal ale pouze první část a podrobil Hájka ostré kritice. Reprint kroniky byl roku 1819 vydán pravděpodobně Josefem Lindou.

Negativní postoj k Hájkovi zaujali také Josef Dobrovský, který si jej vážil jen jako důležitého dokladu staré češtiny, a již zmíněný František Palacký. Střízlivěji se k němu stavěl J. V. Šimák a o jistou kronikářovu „rehabilitaci“ se pokusil první moderní editor kroniky, literární historik Václav Flajšhans. Vydal pouze část textu, od počátku až do roku 1347 (čtyři díly v letech 1918–1933). Flajšhansův úvod k edici obsahuje poznámky k dobovému kontextu díla a srovnání s jinými kronikami, podává detailní poučení o vývoji náhledů na dílo a o jeho vydáních.

V roce 1981 pak vyšel čtenářský výbor z Hájkovy kroniky připravený Jaroslavem Kolářem v edici *Živá díla minulosti*. Kolářův výbor zájem o Hájkovu dílo oživil a historikové (Zdeněk Beneš, Bohdan Zilinský, Jiří Pešek) mu začali věnovat analytické stati. Pokud jde o samotné vydávané dílo, historikové správně konstatovali, že ve srovnání s jinými humanistickými kronikami je Hájek kritičtější. Důležité je, že události důsledně vřazuje do evropského kontextu. Vedle historických příběhů kronika obsahuje také cenné poznatky z právních dějin, soupis karlštejnských cenností či stručnou topografii Čech.

Úvod prozrazuje autorovy motivace, jimiž má být především nastolení mravního vzoru (Hájek ostatně působil jako kazatel) a láska k národu. Dobový informační aparát představuje věcně řazený rejstřík jednotlivých článků. Vzhledem k jeho pochybné systematické bylo při vydání třeba vytvořit nový informační aparát, totiž rejstřík vlastních jmen bohů, osob, zvířat a věcí, rejstřík kolektivních identit a rejstřík místních jmen. Dále je za textem kroniky otištěn Hájkův latinský epitaf s překladem do současné češtiny. V knize nalezneme také seznam zkratk a obsah. Na příloženém CD-ROMu je uložen soubor s kompletní transliterací textu, jež je využitelná pro filologické účely. Formát PDF se v současných podmínkách jeví pro takový účel jako nejvhodnější, byť se nabízí otázka, proč nebyl zvolen formát PDF/A vhodný pro dlouhodobou archivaci dat. V každém případě velkým přínosem je možnost fulltextového vyhledávání ve 1480 stranách transliterovaného textu.

Vydání doplňují dva texty. Stať Petra Voita nabízí vedle informace o severinsko-kosořské tiskařské „dynastii“ i minuciózní typologický popis tisku a jeho ilustračního aparátu (vychází z jeho současně publikované knihy *Český knihtisk mezi pozdní gotikou a renesancí I. Severinsko-kosořská dynastie 1488–1557*). Ediční poznámka pak podává přehled dosavadního bádání o kronice, shrnuje myšlenky z obou jejích úvodů, poukazuje na ideové vyznění, literární založení díla a přibližuje členění textu. Upozorňuje také na chyby vzniklé při sazbě i na to, jak byla výsledná podoba textu ovlivněna tehdejšími typografickými možnostmi.

Pokud jde o vylíčení recepce Hájkovy kroniky a jejího významu pro dobové i pozdější dějepisce v ediční poznámce, text by nepochybně měl být podrobnější (odpadl by tím důvod sahat po Flajšhansově edici s podnětnou úvodní statí). Jen na okraji stojí oproti tomu výtky, že početná literatura ke kronice, citovaná v první poznámce na s. 1383–1384, je řazena abecedně podle jmen autorů, což na rozdíl od uspořádání chronologického není příliš přehledné. Navíc

zcela chybí rozlišení děl podle důležitosti. Editor Flajšhans se křesťním jménem nejmenoval Josef (dvakrát na s. 1385), ale Václav. Nikde není citována Palackého stať *Ocenění starých českých dějepisců*, a to ani v německém originálu, ani v českém překladu (pouze na s. 1385 je nekonkrétní zmínka o Palackého odsudku). Historický úvod, který v předkládaném svazku zcela chybí, by jinak užitečné knize skutečně prospěl.

JINDŘICH MAREK

William J. COURTENAY – Karl UBL,
Gelehrte Gutachten und königliche Politik im Templerprozess, Hahnsche Buchhandlung, Hannover 2010
(= MGH Studien und Texte 51)

172 s., ISBN 978-3-7752-5711-4

Der Prozess gegen die französischen Templer gehört zu den großen „causes célèbres“ des Mittelalters. Um sich der Anziehungskraft zu vergewärtigen, welche die Ereignisse bis heute auf einen breiteren Publikumskreis ausüben, genügt es, eine gut assortierte französische Buchhandlung aufzusuchen: Die Wahrscheinlichkeit ist hoch, dass es im Rayon Geschichte eine eigene Abteilung zum Thema „templiers“ gibt.

Der Lauf der Ereignisse, die in der Zerschlagung des Templerordens mündeten, ist bekannt, von der generalstabsmäßig geplanten Verhaftung der Tempelritter im gesamten Königreich Frankreich in den frühen Stunden des 13. Oktober 1307 bis hin zum Feuertod des Ordensmeisters Jacques de Molay am 19. März 1314. Die Geschichtsschreibung ist sich einig, in der Affäre einen auf Betreiben König Philipps IV. orchestrierten politischen Prozess zu sehen, der zwar die Templer traf, in Tat und Wahrheit aber Papst Clemens V. meinte. Die den Angeschuldigten zur Last gelegten Verbrechen – Abfall vom Glauben, Gotteslästerung, obszöne Riten und Sodomie – dienten der Verurteilung der Templer und sind auch als Schritt auf dem Weg zur diabolischen „Supersekte“ der teuflisanbetenden Hexer und Hexen gedeutet worden. Dass selbst in einem so vertrauten Themengebiet durch editorische Kärrnerarbeit nach wie vor neue Erkenntnisse möglich sind, zeigt das anzuzeigende Bändchen der beiden Co-Herausgeber. Kern dieser Arbeit ist die kritische Edition zweier *questiones* aus den Quodlibets des Jean de Pouilly (* ca. 1270, Todesjahr unbekannt), ergänzt um ein unter dem Titel *consultatio altera*

bekanntes anonymes templerfeindliches Gutachten, das die Editoren in die Zeit des Konzils von Vienne (1311–1312) datieren, an dem die Aufhebung des Ordens und die Übertragung seiner Güter an die Johanniter festgelegt wurde.

Diese Stellungnahmen gehören in eine Zeit intensiver gelehrter Diskussionen um die *causa* der Templer, die keineswegs einhellig beurteilt wurde. Bei der Auseinandersetzung um die gelehrte Deutungshoheit über die Ereignisse suchte Philipp IV., wie die Bearbeiter in ihrer aufschlussreichen Einleitung schreiben, „die Universität [von Paris] für seine politischen Zielsetzungen zu vereinnahmen“ (S. 9). Dabei profilierte sich der Theologe Jean de Pouilly als ein energischer Verfechter der königlichen Seite und als Gegner des Templerordens. In den hier vorgelegten *questiones* (Quodlibet II q. 19 bzw. Quodlibet V q. 15) behandelt er verfahrenstechnische Probleme, die für die Führung des Prozesses essentiell waren: Während Jean in der ersten *questio* die Aufdeckung ordensinterner Geheimnisse der päpstlichen Gerichtsbarkeit zugesteht, nicht ohne den König für sein Vorgehen bei der Verhaftung der Templer zu loben, geht es bei der zweiten *questio* um die heftig debattierte Frage, ob diejenigen Templer, die auf ihre – erzwungenen – Geständnisse zurückgekommen waren, als *heretici relapsi* zu beurteilen waren, die *ipso facto* den Tod auf dem Scheiterhaufen zu gegenwärtigen hatten. Hierbei vertrat Jean de Pouilly die Position des Königs, der alles Interesse daran hatte, keine Diskussion um die Entstehungsumstände der Geständnisse aufkommen zu lassen und die Angeschuldigten zum Schweigen zu bringen. Jean argumentierte dabei „umständlich und überaus gewissenhaft, konnte aber nicht verbergen, dass sein Standpunkt nicht durch das geltende Recht abgesichert war“ (S. 57). Die kontroverse Diskussion juristischer Feinheiten hatte indes keinen Einfluss auf den Prozess, in dessen Verlauf am 12. Mai 1310 in Paris vierundfünfzig „rückfällige“ Templer, die ihre abgepressten Geständnisse widerrufen hatten, verbrannt wurden.

Die vorliegenden Texte sind von den Herausgebern mit detektivischem Spürsinn in den Lauf der einschlägigen Diskussionen ihrer Zeit eingebettet worden. In ihnen spiegeln sich durchaus kontrovers geführte Debatten – so traf Philipp IV. in der Frage nach der Beurteilung der widerrufenen Templer „auf eine fast einhellig ablehnende Front der Gelehrten, die sich gegen die Gleichsetzung von Widerruf und Rückfall in die Häresie aussprachen“ (S. 63). Der König aber ging über diese Widerstände hinweg und blieb, trotz der Befragung von Gelehrten, „Herr des Verfahrens“